

РОЗВИТОК ФУЗАРІОЗНОЇ КОРЕНЕВОЇ ГНИЛІ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ ЗАЛЕЖНО ВІД КОМПЛЕКСНОГО ЗАСТОСУВАННЯ БІОЛОГІЧНИХ ПРЕПАРАТІВ

Н. В. Грицюк, к. с.-г. н., старший викладач,

О. А. Дереча, к. б. н., професор,

Я. М. Складановська, магістр

Житомирський національний агроекологічний університет

Озима пшениця є однією із самих цінних продовольчих культур. За посівними площами та валовим збором цінного та високоякісного зерна у світовому землеробстві пшениця озима займає одне з перших місць серед зернової групи культур. До факторів, які знижують урожайність та якість пшениці озимої відносять фузаріозну кореневу гниль. Недобір урожаю від цієї хвороби може досягти від 5 до 50 % і більше [2]. В поширенні цієї хвороби важливу роль відіграють ґрунтова і насіннева інфекції, а також агрокліматичні умови вегетаційного періоду – температура та вологість ґрунту, а також фізіологічний стан рослин.

Тому, протруєння насіння є економічно вигідним заходом захисту посівів від насінневої та ґрунтової і часткова аерогенної інфекції. Але тривале застосування хімічних препаратів справляє негативну дію на агроценози та призводить до забруднення ґрунтів та продуктів харчування, виникнення резистентності у шкідливих організмів.

Останніми роками в агротехнологіях зростає доля препаратів біологічного походження – як для зниження хімічного навантаження на поля, так і для зменшення собівартості продукції. Світовий дослід показує – біопрепарати в значній мірі можуть і практично вже починають замінювати дорогі хімічні пестициди, а продукція в кінцевому результаті стає екологічно безпечнішою. Нині на світовому ринку

найчисленнішою є група біофунгіцидів на основі антагоністичного штаму бактерії роду *Bacillus*, кількість яких складає 30 найменувань [4].

Усунення небажаних післядій хімічних препаратів можливе лише завдяки пошуку нових високоефективних і водночас екологічно безпечних методів захисту рослин, зокрема біологічного, який ґрунтується на використанні грибних і бактеріальних мікроорганізмів і продуктів їхньої життєдіяльності. Механізм дії біологічних препаратів проти збудників хвороб проявляється у використанні їхніх антагоністичних властивостей [1]. Антагонізм проявляється у різних формах: продуктивних антибіотиках, ферментах та інших речовинах шкідливих для фітопатогенів.

Тому необхідно шукати правильне поєднання біопрепаратів та фунгіцидів хімічного походження, застосування яких дасть можливість не тільки зменшити ураженість фузаріозною кореневою гниллю, а й значно збільшить продуктивність пшениці озимої.

Мета дослідження вивчення впливу фунгіцидів в поєднанні з біопрепаратами на розвиток фузаріозної кореневої гнилі пшениці озимої в умовах дослідного поля ЖНАЕУ.

Дослідження проводили протягом 2017–2018 рр. в умовах дослідного поля Житомирського національного агроекологічного університету (с. Велика Горбаша Черняхівського району Житомирської області). Ґрунт дослідних ділянок дерново-підзолистий. Пшеницю сіяли 15-20 вересня, сорт Золотоколоса. Норма висіву насіння 5 млн. схожих насінин на гектар. У фазу кушення обробляли проти бур'янів гербіцидом Гранстар 15 г/га. Площа облікової ділянки - 50м², повторність 4 разова. Облік ураження рослин фузаріозною кореневою гниллю проводили за методикою Трибеля Українського інституту захисту рослин, 2010 р. [3]. Ступінь ураження фузаріозної кореневої гниллю визначали за методикою відбору пробних снопів. Снопи відбирали у фазі повної стиглості у чотирьох місцях з двох суміжних рядків довжиною 0,5 м. Рослини після відбори мили і обліковували за такою шкалою:

0 балів – рослина здорова.

1 бал – уражено до 25 % кореневої системи;

2 бал – уражено 25–50% коренів;

3 бал – уражено більше 50% кореневої системи.

Обробку насіння проводили у день посіву такими препаратами:

Ламардор 400 FS TH, діюча речовина – протіоконазол 250 г/л, тебуконазол, 150 г/л.

Емістим С, в.с.р. – біостимулятор росту рослин широкого спектру дії – продукт біотехнологічного вирощування грибів-мікроміцетів з кореневої системи лікарських рослин. **Діюча речовина Емістиму С:** продукти життєдіяльності грибів-мікроміцетів – 1 г / л (насичені і ненасичені жирні кислоти (C14-C28), полісахариди, 15 амінокислот, аналоги фітогормонів цитокініновою і ауксинового природи).

Фітохелл, р. – біопрепарат із антимікробною та рістстимулюючою дією БІОруйнівник бактеріозів. Склад препарату – концентрат бактерій роду *Bacillus subtilis*, титр $1,0 \times 10^9$ – $1,0 \times 10^{10}$ КУО/см³. Захищає від збудників широкого спектру бактеріальних (*Pseudomonas*, *Xanthomonas*, *Erwinia*) та грибних хвороб (борошниста роса, іржа, кореневі та плодові гнилі, фузаріоз); підвищує урожайність культур та поліпшує якість продукції; забезпечує антистресову дію до несприятливих умов.

Під час наших досліджень було визначено шкідливість фузаріозної кореневої гнилі (табл. 1).

Табл. 1. Шкідливість фузаріозної кореневої гнилі пшениці озимої (сорт Золотоколоса, дослідне поля ЖНАЕУ, 2017-2018 рр.)

Ураженість		Маса зерна з колосу		Маса 1000 зерен з колосу	
бали	ступінь, %	г	+/- до контролю	г	+/- до контролю
1 (контроль)	Дуже слабке, < 10	1,2	–	45,0	-
2–3	Слабке, 10–21	0,9	0,3	41,0	– 4
4–5	Середнє, 22–33	0,7	0,5	39,0	– 6
6–7	Сильне, 34–45	0,6	0,6	34,0	– 11
8–9	Дуже сильне, >45	0,4	0,8	30,0	– 15

В умовах дослідного поля ЖНАЕУ (с. Велика Горбаша Черняхівського району Житомирської області) фузаріозна коренева гниль є дуже поширеною хворобою і ступінь ураження цією хворобою складає від 10–45% і більше. Залежно від ступеня ураженості пшениці озимої цією хворобою продуктивність рослин знижується від 9–50 %. При ступені ураженості рослин від 10–21 % маса зерна з колосу зменшується в порівнянні із контрольним варіантом на 0,3 г і маса 1000 зерен на 4 г. При сильному ступені ураженості озимої пшениці цією хворобою 34–35 % маса зерна з колосу зменшується на 0,6 г і маса 1000 на 11 г.

Найбільше зниження маси зерна з колосу озимої пшениці 0,8 г і маса 1000 зерен до 15 г спостерігається у варіанті, де ступінь ураженості рослин становить більше 45 %. Таким чином, фузаріозна коренева гниль озимої пшениці в умовах Черняхівського району є надзвичайно розповсюдженою і шкідливою хворобою, яка щорічно знижує урожай від 9–50 %. А тому для отримання стабільних урожаїв зерна озимої пшениці необхідно проводити додаткові заходи захисту цієї культури від корневих гнилей. За попередніми даними, у Черняхівському районі поширення фузаріозної кореневої гнилі становить 50 %, а тому виникає виробнича необхідність удосконалити існуючу систему захисту посівів пшениці озимої від цієї хвороби, а саме проводити протруєння насіння з додаванням біологічних препаратів Фітохелп, р. та Емістим С (табл. 2).

При протруєнні насіння хімічним препаратом Ламардор, 400 FS TH (0,2 л/т) поширення хвороби порівняно з контрольним варіантом зменшилося на 52%, а розвиток – на 3,1 бали, технічна ефективність – 81,6 %. При застосуванні біологічних препаратів Фітохелп, р., 1,0 л/т та Емістим С, в.с.р., 10 мл/т поширення хвороби зменшилося на 41 % та 36,5 %, розвиток – на 2,4 та 1,9 бали порівняно з контрольним варіантом, при цьому технічна ефективність становила 73,0 та 59,0 % відповідно

Сумісне застосування препарату Ламардор, 400 FS TH із зменшеною нормою препарату (0,15 л/т) та біологічного препарату Емістим С, в.с.р., 10 мл/т, зменшує поширення на 46 %, а розвиток на - 3,2 балів. А при застосуванні препарату Ламардор 400 FS TH, 0,15 л/т + Фітохелп, р., 1,0 л/т поширення та розвиток зменшився на 51 % і 3,4 бали відповідно. Технічна ефективність сумісного застосування фунгіциду та біологічних препаратів була найвищою порівняно з іншими варіантами дослідів і становила відповідно 84,2 % та 89,5 %

Табл. 2. Технічна ефективність сумісного застосування фунгіцидів та біопрепаратів при обробці насіння пшениці озимої (сорт Золотоколоса, дослідне поле ЖНАЕУ, 2017-2018 рр.)

Варіанти досліджу	Ураження				Технічна ефективність, %
	поширення, %		розвиток, бали		
	середня	+/- до контролю	середня	+/- до контролю	
Контроль (обробка водою);	86	–	3,8	–	–
Ламардор 400 FS ТН, 0,2 л/т;	34	– 52	0,7	–3,1	81,6
Фітохелп, р., 1,0 л/т;	45	– 41	1,4	–2,4	73,0
Емістим С, в.с.р., 10 мл/т;	49,5	– 36,5	1,9	–1,9	59,0
Ламардор 400 FS ТН, 0,15 л/т + Фітохелп, р., 1,0 л/т;	35	– 51	0,4	–3,4	89,5
Ламардор, 400 FS ТН, 0,15 л/т + Емістим С, в.с.р., 10 мл/т	40	–46	0,6	–3,2	84,2

Фузаріозна коренева гниль — основна хвороба пшениці озимої, яка виявляється щорічно. Максимальні значення показників поширення і розвитку цієї хвороби у роки досліджень становили 86 % і 3,8 бали відповідно. Встановлено, що шкідливість фузаріозної кореневої гнилі, залежно від балу та ступеня ураження, виявляється у зменшенні маси зерна з 1 колосу (до 33,3 %) та маси 1000 зерен (до 66,6%) порівняно з неураженими рослинами.

Найбільша технічна ефективність виявлено при комплексній обробці фунгіциду Ламардор, 400 FS ТН, (0,15 л/т) з додаванням біологічного препарату Фітохелп, р., 1,0 л/т, яка становила 89,5 %

Список літератури

1. Білик М.О. Ефективність передпосівної обробки насіння пшениці ярої біофунгіцидами і регуляторів росту рослин проти корневих гнилей. Вісник Харківського національного аграрного університету. Серія «Фітопатологія та ентомологія». 2017. № 1–2, С. 34–38.

2. Кирик М. М. Хвороби кореневої системи рослин: [Методич. посібник для студентів із спеціальності «Захист рослин»] / М. М. Кирик, М. Й. Піковський, В. В. Дудченко, Т. В. Дудченко. Київ: Видавничий центр НУБіП України. 2010. 163 с.

3. Трибель С. О. Методологія оцінювання стійкості сортів пшениці проти хвороб і збудників хвороб / С. О. Трибель, М. В. Гетьман; За ред. С. О. Трибеля. Київ: Колобик, 2010. 392 с.

4. Kabaluk T. Directory of Microbial Pesticides for Agricultural Crops in OECD Countries / T. Kabaluk, K. Gazdik. Agriculture and Agri-Food Canada, 2005. 242 p.